

«SUMPTUOSAS FIESTAS, FESTIVAS DEMONSTRACIONES Y LUCIDOS OBSEQUIOS»: FESTA I EFÍMER A LA CIUTAT DE VIC AL SEGLE XVIII

MARIA GARGANTÉ LLANES
Universitat Autònoma de Barcelona

«Sumptuous festivals, festive demonstrations and lucid presentations»: festival and ephemerality in the city of Vic in the 18th century

L'article pretén estudiar diverses manifestacions festives de l'època del barroc a Vic, especialment les relacionades amb la benedicció de nous temples, beatificacions i visites reials. A partir d'aquí es fa una anàlisi dels diferents aspectes que conformaven aquest tipus de celebracions, des de l'ornament dels carrers amb enramades i decoracions efímeres, fins a les solemnes processons i desfilades que constituïen «l'aparador» d'un ordre social que la festa, en el marc de l'època i la cultura del barroc, contribuïa a reforçar.

Paraules clau: festa, barroc, decoració, processó, efímer.

The article looks into diverse festive demonstrations in the Baroque period in Vic, particularly the relationships with the benediction of new temples, beatifications and royal visits. From this an analysis is made of the different aspects that made up these types of celebrations, from the ornamentation of the streets with leafy foliage and short-lived decorations, to the serious processions and parades that formed «the showcase» of a social order that the festival, in the setting of the period and culture of baroque, contributed to strengthening.

Keywords: festival, baroque, decoration, procession, ephemerality.

Festes extraordinàries: sentit i manifestacions en el context vigatà

Els inicis del segle XVIII a Vic i la seva contrada estan marcats per un fet històric i polític de gran transcendència com és la Guerra de Successió, en la qual els vigatans prengueren partit activament per la causa austriacista (arribant a ésser denominats «vigatans» els partidaris de l'arxiduc Carles d'Àustria arreu, en oposició als «botiflers», o partidaris de Felip de Borbó). Precisament la visita de l'arxiduc Carles —qualificat com a Carles III— constitueix el primer dels grans esdeveniments festius que pretenem ressenyar en aquest article, on ens agradaria fer un recorregut per les festivitats de caràcter extraordinari celebrades a Vic durant el segle XVIII, quan després de la implantació del règim borbònic i el Decret de Nova Planta, l'any 1716, l'estructura del país es modificà notablement, amb la desaparició de l'antiga vegueria de Vic i d'Osona —substituïda pel corregiment de Vic—, al mateix temps que els antics consells municipals foren reemplaçats pels ajuntaments borbònics, designats per les autoritats del capità general a la ciutat de Vic i controlats pel senyor jurisdiccional i aprovats pel corregidor en les altres poblacions. També se suprimí la Universitat Literària, i el sistema fiscal de distribucions i talles fou substituït pel nou impost del cadastre.

No obstant això, Vic va reprendre el creixement demogràfic, amb una forta menestralia i una indústria incipient, tot plegat iniciat ja al segle XVII i que es concreta fins i tot a nivell urbanístic i arquitectònic —l'exemple pels volts de la plaça dels Sants Màrtirs, entre l'antic carrer de Manlleu i el pla dels Caputxins, projectat pel mestre d'obres Josep Morató i Soler i que ja partia d'una idea de 1696. De fet, la nissaga dels Morató de mestres d'obres i escultors serà la responsable de nombroses realitzacions que defineixen el barroc vigatà, com l'església de la Pietat, l'església dels Dolors, la de l'Hospital de la Santa Creu o, presumiblement, el projecte de la catedral nova. I precisament les festes de benedicció d'alguns d'aquests nous temples seran tractades també en aquest article, així com les beatificacions, com la de Miquel dels Sants, exemple de la constant «propaganda» barroca de promoció de noves devocions.

Però com que el set-cents coincideix també amb l'adveniment de la nova dinastia borbònica, la presència d'aquesta es farà visible també en les festes commemoratives de proclamacions. Pensem que, com ja hem assenyalat, la ciutat de Vic no havia estat afectada a la causa felipista, esdevenint clarament partidària de Carles d'Àustria, que fou rebut amb tots els honors del 22 al 29 de gener de 1710 en una ciutat entregada, engalanada i en la qual se celebraren lluminàries, castells de focs i balls públics amb correbous.¹

L'anàlisi d'aquestes manifestacions festives la fem gràcies a les «relacions» o llibrets de festes, que de vegades eren només plec o fullet i que estaven escrits majoritàriament en prosa, tot i que algunes descripcions són en vers. Es tractava de relacions impreses per commemorar l'efemèride i que tenien una clara funció propagandística sense pal·liatius. Algunes d'aquestes relacions de festes també s'imprimien amb caràcter més benèfic, com seria el cas de la relació de les festes de consagració de la nova catedral de Vic, que es va imprimir a benefici dels pobres i malalts de l'hospital de la ciutat, a l'oficina de Dorca.²

El cas és que la narració més o menys fidedigna d'aquests esdeveniments ens ha arribat sovint mitjançant aquests fullets impresos, el text dels quals gairebé indefectiblement és en castellà, que ja era la llengua hegemònica a nivell institucional —mentre que en algun cas trobem la versió catalana, però manuscrita. De fet, amb anterioritat al 1500 no existeixen les relacions de festes amb caràcter individual i la descripció d'aquestes l'hem de trobar sovint en les actes dels consells municipals. Serà, doncs, a partir del segle XVI quan apareixen relats de festivitats amb caràcter individual, alguns en prosa i d'altres en vers.³

Aquests llibrets o fullets es caracteritzen per la descripció minuciosa, tant dels actes pròpiament dits com de les decoracions de carrers i places per on havien de passar les processons, l'ornament dels tabernacles, les lluminàries, etc. S'ha con-

1. JUNYENT, E. *La ciutat de Vic i la seva història*. Barcelona: Curial Edicions, 1980, p. 251.

2. Biblioteca de Catalunya (en endavant BC): Fullets Bonsoms (3653). *Relacion de las festividades demostraciones con que la ciudad de Vich manifestó su religion, su piedad, y su recogijo con motivo de la consagracion de su nueva Iglesia Catedral, que se hizo el dia 15 de setiembre de 1803*. Vic: Dorca, [1803 o post.].

3. CARRERES CALATAYUD, F. *Las Fiestas valencianas y su expresión poética: (siglos XVI-XVIII)*. Madrid: Diana Artes Gráficas, 1949, p. 27.

siderat que la importància d'aquests fullets o relacions com a document històric seria relativa, ja que sovint cauen en l'exageració i de vegades en la falsedat,⁴ de manera que Ferrer Valls alerta del fet que aquestes relacions o cròniques constitueixen el màxim exponent de la paraula escrita posada al servei de la propaganda, oferint sempre una imatge afavoridora del poder.⁵ De fet, en el cas de Vic podem dubtar de l'entusiasme popular per la proclamació, després de l'abdicació del seu pare, del nou rei Borbó Lluís I —rei «efímer», d'altra banda, ja que morí set mesos més tard, havent de tornar Felip V al tron— si tenim en compte que solament deu anys abans podem dir que els vigatans havien perdut una guerra massa determinant, amb tot el que l'adveniment dels borbons havia comportat. Ara bé, els nous càrrecs instaurats pel règim borbònic, així com la noblesa afectada instal·lada a la ciutat, constituïen la cara visible i institucional d'aquestes celebracions, mentre el poble es limitaria a observar i a entretenir-se participant en els «públics divertiments» amb què sempre s'acompanyaven aquestes efemèrides.

De tota manera, i amb les prevencions necessàries a l'hora de considerar la concurrència, la fastuositat extrema o la desfermada joia que segons els cronistes sempre embargava el poble, no podem negar el valor d'aquestes cròniques per tal de reconstruir el significat de la festa, la participació institucional i ciutadana, els enginyos i els focs d'artifici, així com la identificació d'elements festius com el bestiar, els gegants o els diversos balls (de cascavells, de bastons, de «gitanes»...). També són interessants per conèixer el contingut simbòlic de la iconografia de què es disposava en les decoracions o en els carros triomfals. Algunes d'aquestes relacions també insereixen poesies —algunes figuraven amb targes en alguns espais públics o eren repartides en octavetes— i sermons que eren pronunciats en les funcions religioses per predicadors experimentats, sovint fets venir expressament d'algun altre indret, que eren un recurs més, vinculat en aquest cas a una certa teatralitat, per tal de commoure i de convèncer.

Les despeses de la festa

Però, a més, les festes no eren pas gratuïtes, des de les cobles de ministrils fins als portadors dels baiards a les processons. A més, les despeses podien variar segons quin fos el caràcter de la festa, de manera que el fet de comptar amb la presència de l'arxiduc Carles l'any 1710 ocasionava unes despeses diferents a si es tractava de celebrar la proclamació d'un monarca, una beatificació o la benedicció d'un nou temple.

Així doncs, sabem que per la visita de l'arxiduc, durant el besamans que tingué lloc el 26 de gener, els jurats de la vegueria li havien fet un regal de sis vedells, dotze moltons, cent parells de capons, molts parells de perdius i conills «y un quintar de lindos formatges», i el rei ordenà que ho portessin a Barcelona a la reina, «la qual mostra fer-ne tota estimació». Així mateix, la presència del llavors considerat

4. ESCALERA PÉREZ, R. *La Imagen de la sociedad barroca andaluza: estudio simbólico de las decoraciones efímeras en la fiesta altoandaluza: siglos XVII y XVIII*. Málaga: Universidad de Málaga, 1994, p. 17-19.

5. FERRER VALLS, T. «La fiesta en el Siglo de Oro: en los márgenes de la ilusión teatral». A: *Teatro y fiesta del Siglo de Oro en tierras europeas de los Austrias*. Madrid: SEACEX, 2003, p. 29.

monarca legítim, juntament amb el seu seguici, comportava la necessitat d'un abastiment considerable, de manera que la junta creada «per donar providència a la Casa Real» tingueren a mans un «memorial en lo qual estava escrit lo que se havia de menester tots los dias, així carnals com coresmals, tant es a saber perdius, conills, llebras, carn de moltó, de vaca, vadellas, canselada, tossino fresch, species, mantega, ortalissas, diferents hervas, pastas y moltas altras cosas», de manera que s'especifica que s'escrigueren diferents cartes i s'enviaren propis a diferents indrets per tal de proveir-se «axí en la Marina per lo peix de mar, com en Ripoll y altres parts per truytas, y a impulsos de estas diligencias se conseguí lo poder assistir no sols ab lo que se demana, si ab mes superabundancia en tot, y cada dia ja donaren al Coch major tot lo que se havia de manester lo dia següent».⁶

Cal assenyalar també que per a les despeses que ocasionaven aquestes festes es podia recórrer als propis i arbitris autoritzats pel mateix monarca per al seu finançament, tot i que les corporacions municipals també hi col·laboraven, així com els gremis (que podien encarregar-se des de la decoració de carrers fins a la realització de carros triomfals), tot i que també hi havia promotors particulars entre les classes benestants. Així doncs, les festes de la beatificació de sant Miquel dels Sants, l'any 1779, van ser finançades cada dia per una institució: el dia 5 d'octubre, pel bisbe; el dia 6, pel capítol catedralici; el dia 7, per l'Ajuntament; el dia 8, pels nobles de la ciutat; el dia 10, pels gremis i col·legis de la ciutat; el dia 11, pel convent, i el dia 12, pel bisbe una altra vegada.⁷ És interessant veure els comptes conservats de les despeses realitzades pel capítol catedralici, des dels tocs de campana fins als «te deums», oficis i processó, així com per pagar al pintor Marià Colomer el fet de daurar «las guarniciones dels vuit quadros dels passos de la vida del B. Miquel», col·locats per adornar la catedral, o a l'escultor Antoni Real «per lo treball de construir la imatge de Sant Miquel de los Santos y dos cartelas». Així, els portants del tabernacle a les processons cobraven quinze lliures i els portants de les atxes en cobraven dues. Feines de mestre d'obres per a reparacions diverses, de fuster per a entarimats, de daurador per repassar i daurar canelobres o d'altres elements o manyà per als ferros pel cadafal o el tabernacle eren també necessàries, així com elements per a les decoracions i lluminàries —candelers, bombes, etc.—, com paperines blanques i de diferents colors, encenedors de les bombes i escombres per a les graeres o càrregues de boixos per fer arcs —fins i tot el fil d'empalomar apareix als comptes, a raó d'una lliura, dotze sous i tres diners. Finalment, també l'impressor Josep Tolosa rebé quinze lliures a compte dels 512 oratoris estampats i enquadrats que havia fet per a tal efemèride.

Ornament i artifici

Reyes Escalera parla de la importància dels sentits en la festa, o de la incidència de la festa del barroc en els sentits; des de la vista, l'oïda, amb les músiques dels

6. GUDIOL, J. *Dos episodis vigatans*. Vic: Impremta Portavella, 1911.

7. BC: Fullets Bonsoms (9621). *Relacion de las sumptuosas fiestas que en el dia quatro del mes de octubre del año 1779 se hizieron en la ... ciudad de Vich para celebrar la beatificacion del beato Miguel de los Santos sacerdote professo de la orden de Trinitarios Descalzos Redencion de Cautivos i natural de la referida ciudad*. Vic: Juan Dorca i Morera... [1779 o post.].

nombrosos grups de ministrils o amb el soroll eixordador dels artificis de foc, les campanes o l'artilleria, fins a l'olfacte, amb el perfum que desprenien les flors o els testos d'alfàbrega que completaven la decoració dels carrers i sobretot de les esglésies.⁸ Olor, llum, color... una festa per als sentits a partir de l'ornament, a partir de l'artifici.

Efectivament, l'ornamentació del temple culminava el magnífic escenari en què es convertia la ciutat per celebrar la festa. Veiem, doncs, com va adornar-se la catedral amb motiu de la visita de l'arxiduc Carles l'any 1710:

«Lo remato del altar major avia un Avet proporcionat, y en cima d'ell una atxa, sobre lo remato de cada armari ahont antigament estaban las santas Reliquias, havia un altre Avet proporcionat. En mitx de cada hu de dits dos Avets, y del dels mitx havia dos Atxas y diferents ramas de Avets, y tot junt feya linda prespectiva. Lo Altar major estava parat ab Dosers com lo dia de Nadal, ab ampaliada major, y per remato la sacra imatge de la Concepció, y més avall ab disposició que lo celebrant pogués comodament pendrer lo Verigle per donar la Benedicció.»⁹

La relació segueix explicant com des de l'altar major de la part de l'evangeli fins a la capella de Sant Pau i de la part de l'epístola fins a la capella de Sant Miquel penjaven uns brocats procedents de la capella de Sant Oleguer de Barcelona —no sabem si el capítol de Vic els havia comprat o eren solament un préstec per a una ocasió tan assenyalada. S'indica igualment que «(...) Tot lo presbiteri estava cubert de alfombras y lo teatro hont estava Sa Magestat cubert de riquíssims tapetes. Las cortinas dels dos pilastres eran de finas sedas carmesinas, y sobre dits pilastres havian candeleros de plata ab sos ciris com en lo dia del Corpus».¹⁰

Amb motiu de la beatificació del vigatà Miquel dels Sants, l'any 1779, fou l'orde dels trinitaris descalços, al qual Miquel dels Sants pertanyia, el que desplegà l'ornamentació més destacada. Vegem cinc cèntims de com s'havia decorat solament la façana:

«(...) a la cera de la calle se pusieron unas latas cubiertas de boxes, de las quales salían unos medios arcos, de que pendían bombas; los lados y la extensión del frente, que iguala con la puerta de la iglesia, se cubrieron con bellos tapices en que se colocaron varias eruditas poesias latinas y españolas, algunas mudas, otras acrósticas y laberintos de letras, todo alusivo a los regocijos de las fiestas y a la vida del Beato. Sobre los tapices se puso un remate de ramos y en el distribuídas muchas bombas y faroles. Al frente de la iglesia a cierta altura, un dosel blanco con follajes verdes de que se desprendían telas que entretexiéndose con proporción, baxaban hasta la cornisa de la puerta principal. Sobre ella debaxo del dosel estaba el beato con propio vestido de Trinitario Descalzo. A cada lado se elevava un obelisco también blanco con follajes verdes y iluminaba el todo un suficiente número de luces. En las dos

8. ESCALERA PÉREZ, *op. cit.*, 1994, p. 14.

9. GUDIOL, *Dos episodis...*, *op. cit.*

10. *Ibidem*.

ventanas, una a la derecha otra a la izquierda había el escudo de la Religión con transparencia. El campanario estaba engalanado con muchos gallardetes y bombas. La cruz que estaba en la punta del triángulo que forma el frente de la iglesia se miraba no menos adornada y en todo este triángulo se distribuyeron muchísimos faroles.»¹¹

Amb motiu de les festes de benedicció de la nova església de l'Hospital de la Santa Creu, l'any 1750, la relació descriu l'itinerari que havia de seguir la processó fins a la catedral, i els carrers del trajecte foren adornats convenientment amb boixos formant arcuacions i amb «simulacres» o imatges del Crist crucificat, d'acord amb l'advocació de la Santa Creu de l'Hospital.¹² Com a exemple de les decoracions descrites, a la plaça coneguda amb el nom de plaça de les Garses hi havia un majestuós altar decorat amb una perspectiva arquitectònica; al centre d'aquest edifici simulat hi havia una imatge de Crist Crucificat, al peu del qual hi havia la imatge de la Magdalena, plorant-lo.

D'altra banda, la relació de les festes amb motiu de la beatificació de Miquel dels Sants, de l'orde dels Trinitaris descalços, consta ja d'un apartat específic en el qual es fa una relació de les il·luminacions i ornaments de les places i carrers. Per exemple, s'explica que tots els arcs i estreps de la plaça Major s'adornaren amb infinitud de llums «*del mismo modo que lo usa esta ciudad en la proclamación del Rey*». També es decorà amb llums, bombes i fanals, tots de colors diversos, la font que hi havia al centre de la Plaça. La plaça dels Màrtirs s'adornà amb un obelisc rematat per la figura del beat, i la plaça del Paradís, amb una piràmide també rematada per la mateixa figura. A la seva base hi figuraven quatre dècimes que feien referència als fills venerables que havia donat la ciutat, les efigies i els noms dels quals estaven representats per tota la plaça.

A la plaça de les Garses (avui del Canonge Collell) destacava l'altar patrocinat per la casa Soler Moner, amb notables perspectives que emmarcaven escenes de la vida del beat Miquel dels Sants. Una representació de l'Esperit Sant duia al bec un document d'un procés original (document que es guardava en aquella casa) realitzat per promoure la causa de beatificació. A la plaça de la Pietat hi havia un bellíssim altar que, segons narra el cronista, pretenia imitar el de Santa Maria del Mar. A partir d'aquesta dada, podem suposar que s'havia volgut imitar, doncs, el retaule-baldaquí (suggestionat per la influència del baldaquí de Bernini a Sant Pere del Vaticà) realitzat per l'escultor Salvador Gurri i Coromines, fill de la plana de Vic. El cost de l'altar havia anat a càrrec d'Ignasi Ramon de Sallès, regidor degà i corregidor interí. Per la seva banda, els veïns dels carrers de la Riera, Callnou, Callmoltó, de la Ramada, Sant Hipòlit, Manlleu, Verge de les Neus, Sant Sadurní, Sant Cristòfol, Corretgers, Cardona i Fusina comissionaren a persones encarregades de fer acaptes per tal de sufragar les despeses de les ornamentacions.

11. BC: Fullets Bonsoms (9621). *Relacion de las sumptuosas fiestas que en el dia quatro del mes de octubre del año 1779...*

12. BC: Fullets Bonsoms (9617). *Relacion de las sumptuosas fiestas, con que la ciudad de Vich solemnizó la translacion del ssmo sacramento y prodigiosa efigie de Christo crucificado al nuevo sumptuoso Templo del Hospital de Santa Cruz de dicha ciudad.* Vic: Pedro Morera... [1753 o post.]

Alguns devots de famílies benestants costejaren l'erecció d'alguns altars en aquests carrers, com és el cas de D. Antoni de Ferrer i Llupià, D. Josep d'Oriola i de Cortada, D. Josep Puig i Fontcuberta o D. Josep Alberch. També els canonges de la catedral D. Diego Gómez, D. Pere Silvi i D. Lluís de Garma (aquest últim treballant-hi amb les seves pròpies mans) erigiren un altar destacable pel seu treball en paper de diferents colors «*arrugados con varios doblezes*», combinats amb llums que li donaven un aspecte translúcid.

Finalment, per les festes de consagració de la catedral nova, l'any 1803, la ciutat es tornà a vestir de festa.¹³ El carrer de la Ramada, accessible des de la plaça de Santa Maria, estava decorat amb teles blanques amb sanefes, fistons i borletes verdes. També s'hi posaren cornucòpies amb ciris, mentre que al mig del carrer hi havia llums grans de paper verd i blanc amb grans globus per a la il·luminació. Al davant de la placeta de la Mercè, poc després del començament del carrer, s'hi col·locà una piràmide de 36 pams d'alçada, amb quadres ovals en les respectives cares, on hi havia pintades les armes del bisbe, les del cabiscol, les de la ciutat i un símbol al·lusiu al poble. Dalt de la piràmide s'hi col·locà una estàtua figurada de marbre blanc de nou pams d'alçada, que representava la fama, amb un clarí a la mà dreta i un sonet al·lusiu al bisbe Veyan.

A l'altre cap del carrer, davant del carrer del Pont, es va col·locar una altra piràmide igual a la primera, amb l'única diferència que hi havia les armes del bisbe difunt Artalejo, promotor de la catedral nova, en lloc de les del llavors actual bisbe Veyan, amb l'estàtua de la fama amb un sonet també al·lusiu al bisbe Manuel Antonio Artalejo. Al mig del carrer s'hi aixecà, damunt d'uns arcs de gran alçada que deixaven el pas lliure per als concorrens, un altar de 60 pams d'alçada, format exteriorment per un altre arc, decorat amb cortinatges de domàs carmesí sostinguts per uns angelets esculpits. Al centre hi havia un tabernacle d'ordre corinti amb dues piràmides a la vora, amb gerros blancs i daurats. Per la part que mirava a orient, en el mateix altar hi havia la imatge de sant Pere, titular de la catedral, assegut sota un dosser, amb tots els atributs propis de la seva dignitat. A la part occidental hi havia la imatge de Salomó en actitud orant en el temple que aquest va dedicar al Senyor. Al final del carrer, en la seva entrada a la rambla anomenada de Malloles, s'hi col·locà un gran arc gòtic, decorat amb teles blanques i fullatge verd, tot molt ben il·luminat.

Del carrer de la Ramada, el recorregut havia de seguir pel carrer del Pont que, malgrat ésser molt curt, estava adornat amb vint-i-set arcs a banda i banda del carrer, amb columnes i cornisa d'ordre corinti. Damunt de cada columna hi havia un gerro gran com a suport per a la il·luminació, que aquí era de cera. Al mig del carrer s'hi col·locà una estrella gran, igualment il·luminada amb cera, mentre la resta del carrer estava coberta de teles blanques, amb els balcons i finestres ben il·luminats.

Pel que fa al carrer de la Riera, des de la seva entrada pel carrer del Pont fins a l'esquerra de l'antic Seminari Conciliar es va adornar amb cinquanta-sis colum-

13. BC: Fullets Bonsoms (3653). *Relación de las festivas demostraciones con que la ciudad de Vich...*

nes dòriques, amb la seva cornisa corresponent, en el fris de la qual s'hi havia pintat seixanta-quatre medallons. Per damunt de les columnes s'hi col·locaren uns gerros i en penjaven també cortinatges roses per damunt d'un fons de tela blanc. A cada capitell de cadascuna de les pilastres hi havia una espelma, que completava la il·luminació realitzada mitjançant aranyes penjades al mig del carrer. A la part central del carrer s'hi col·locaren dues façanes de temple arrambades a banda i banda, amb tres portades cada una i en una de les quals s'hi veia un quadre de baix relleu imitant el marbre blanc, representant el sacrifici amb el qual Salomó dedicà el temple a Déu. A l'arquitrà de la façana s'hi llegia una inscripció extreta del llibre dels Macabeus, i damunt de les portades laterals hi havia les estàtues de la Fe i l'Esperança. A la façana de l'altra banda hi havia un altre quadre de baix relleu, que representava Jesús expulsant els mercaders del temple, amb una inscripció a l'arquitrà extreta en aquest cas de l'evangeli de sant Joan. Les portades laterals estaven adornades amb les estàtues de la Caritat (completant d'aquesta manera la tríada de les virtuts teològals) i la Religió.

Des de la cantonada del Seminari fins a la Plaça s'hi col·locaren diverses columnes, que formaven quaranta-cinc arcs arrambats a les parets. Damunt de cada columna hi havia un gerro, dels quals es despenien fistons verds i garlandes de flors que s'enllaçaven enmig dels arcs, damunt dels quals hi havia fanals transparents de diferents mides i formes. Els arcs també estaven adornats amb cortinatges blancs i les espelmes que cremaven damunt dels capitells, juntament amb les aranyes disposades al mig del carrer, procuraven una il·luminació completa, que feia ressaltar el gran arc triomfal situat al cap del carrer, abans d'entrar a la plaça Major, guarnit de teles blanques i fistons verds, i al mig del qual hi havia una estrella transparent i a cada costat un fanal. Sembla que els veïns hi contribuïren il·luminant amb magnificència tots els balcons i finestres «...y era tanta la multitud de las luces, que toda la calle parecía una asqua de fuego».

A la plaça Major, o del Mercadal, s'hi formà un entarimat quadrat amb setanta-dos arcs adornats amb teles blanques amb dibuixos verds i rematades per garlandes de llorer. Damunt de cada una de les columnes en què se sostenien els arcs, s'assentà un fanal de diversos colors i en els quatre angles del quadrat s'aixecaven quatre piràmides ben il·luminades. Als quatre angles de l'entarimat hi havia quatre piràmides més petites, igualment il·luminades, dels sòcols de les quals en sortia una balustrada que, circuint tot l'entarimat, es comunicava amb la resta de la plaça mitjançant dues escales, imitant tot plegat carreus i marbre blanc: «*Toda esta máquina presentaba un cuerpo colosal y chocante, y al mismo tiempo divertía a los innumerables expectadores una soberbia orquesta, que en las tres noches de la iluminación continuó con gran aceptación y aplauso*».

El carrer de Gurb o de la Verge de la Llet, situat en un dels angles septentrionals de la plaça Major, que dona a la rambla que hi ha davant l'església del Carme, estava guarnit amb teles blanques amb fistons verds, amb columnes cobertes de branques d'ave, guarnides al seu torn amb llums i fanals. En una de les cantonades que desemboca a la Plaça, s'hi representà la història de Zaqueo descrita en els evangelis: «*a cuyo fin se formó un vistoso plano, en el que Jesuchristo iba acompañado de sus Discípulos y mucha gente, todo de buenas figuras decentemente vestidas a la hebrea: cerca del camino había una higuera, sobre cuyo tronco y*

en medio de sus ramas estaba Zaqueo en ademan de ver y admirar al Salvador, y un poco lexos se veía la casa del mismo publicano, en la que se leían aquellas sagradas palabras que led ixo su divina Magestad: Hodie huic domui salus a Deo facta est». La veracitat del quadre venia avalada per la representació d'un camp amb arbres i una abundant il·luminació de cera.

A l'altre angle septentrional de la plaça Major hi havia l'entrada al carrer conegut popularment amb el nom de carrer dels Serrallers. Al mig d'aquest carrer i damunt d'unes arcades de gran alçada —per tal de no impedir el pas de les processons— s'hi construí un altar amb un sumptuós tabernacle dòric, la cornisa del qual se sostenia damunt de quatre columnes pintades imitant el marbre de Tortosa. Al cantó de ponent s'hi figurava una muntanya damunt de la qual s'aixecava la façana de la nova catedral, i a sobre s'hi llegien les següents paraules extretes d'Ezequiel (cap. 17: «plantaré un arbre dalt de la muntanya més alta d'Israel, que florirà i donarà fruit»). A l'altra banda s'hi representava el bisbe acompanyat dels membres de la Junta de l'Obra de la catedral, en actitud de fer una col·lecta per la ciutat. A ambdós costats s'hi aixecaven unes piràmides amb molts llums de cera.

Després d'aquest carrer, la immediata placeta de les Garses també estava decorada de forma semblant, amb teles blanques amb dibuixos verds i moltes cornucòpies amb ciris. Al centre de la placeta del Paradís, que seguia l'anterior, s'hi col·locà una piràmide figurada imitant marbres de Tortosa. A la part oposada de la piràmide hi havia un sonet que enaltia els dos bisbes que havien fet possible la construcció de la nova Seu. La plaça presentava el mateix ornament de teles blanques amb motius verds. S'hi col·locaren també les estàtues d'alguns «venerables», tots fills de la ciutat de Vic, mentre que en unes cartel·les es podien llegir els seus noms. No essent la llista del tot exhaustiva, els noms que hi figuraven eren els següents: fra Jacint Lloses, dominic (mort l'any 1733); fra Lluís de Sant Josep, carmelità descalç, mort l'any 1640; fra Marc de Vic, caputxí, mort l'any 1699; fra Baptista de Vic, caputxí, mort l'any 1634; fra Joan Puig, jeroni, mort l'any 1689; fra Josep de l'Esperit Sant, trinitari descalç, mort l'any 1643; fra Jacint Orfared, dominic, mort l'any 1622; fra Joan Graells, agustí, mort l'any 1616; fra Climent Riera, cartoixà d'Scala Dei, mort l'any 1702 i, finalment, Mariàngela Ferreras, monja de Santa Clara, morta l'any 1657.

Pel que fa a l'antic carrer de la Cardona i la plaça de Don Miguel (plaça de Don Miquel de Clariana) fins a la Pietat, es decoraren de la mateixa manera (la combinació de color blanc i verd mitjançant teles i fullatges) i es col·locaren fanals transparents i de diverses formes a distàncies proporcionades. A la plaça de l'església de la Pietat (també de Sant Sadurní), es posà especial rellevància en il·luminar la façana de l'església, considerada una de les millors de la ciutat, amb vasos de diferents colors i amb atxes de cera davant les estàtues de la Verge de la Pietat i dels màrtirs Llucià i Marcià, tots a la portada del temple, on es col·locà també un llenç amb una matrona, asseguda damunt d'uns núvols, que en una mà duïa un bàcul pastoral i a l'altra, les claus de sant Pere. Totes les parets exteriors de l'església i les altres façanes de la plaça estaven decorades amb tapissos, i els carrers adjacents de Sant Sadurní i la baixada de l'Eraime fins a la catedral, s'adornaren amb diferents pilastres cobertes de rams verds, enllaçats amb un cortinatge blanc lligat amb llaços de diversos colors, i tots els veïns d'aquests barris

il·luminaren tots els balcons i finestres de les cases, destacant la casa de D. Ignasi Sallés, que col·locà atxes de cera als balcons del primer pis i dibuixos de llum, formats de vasos de colors diversos, al segon i tercer pis.

Aquest era el recorregut de la processó, «*pero como el fervoroso zelo y generosa piedad había santamente entusiasmado a todos los ciudadanos*» hi va haver d'altres carrers que s'engalanaren amb motiu de la celebració. És el cas del carrer de Sant Hipòlit, que també s'engalanà amb els mateixos motius que els anteriors, als quals s'afegiren diversos medallons i fanals de color verd, la llum dels quals s'afegia a la dels vasos de colors que hi havia a les finestres del Seminari Conciliar i a la de les atxes que hi havia als balcons. Aquesta il·luminació venia ressaltada per un concert de música que tingué lloc en aquest carrer durant les tres nits de celebració. A més, D. Josep Oriola i Cortada ornamentà especialment la seva casa per a l'ocasió, amb domassos als balcons i col·locant el retrat del difunt bisbe Artalejo sota un dosser de domàs carmesí adornat amb franges daurades. Davant del retrat del bisbe s'aixecaren quatre piràmides pintades imitant marbres diversos, que sostenien estàtues al·lusives a la celebració. A la placeta que es forma enmig del carrer es formà un plint de sis pams d'alçada, damunt del qual s'aixecava un gran arc sostingut per pilastres, a l'interior del qual s'hi havia pintat la façana de la nova catedral. Davant de la porta principal d'aquesta catedral figurada s'hi col·locaren les estàtues de dos bisbes vestits amb pontifical, al·lusives a Artalejo i a Veyan, promotor i constructor, respectivament, de la nova catedral. Damunt d'aquestes imatges s'hi situaren quatre figures d'angelets. El bisbe situat a la dreta, representant Artalejo, duia una paleta de mestre d'obres, en al·lusió a la primera pedra que posà aquest bisbe; mentre el de l'esquerra duia una gerra d'oli, en al·lusió a la consagració duta a terme pel bisbe Veyan.

També els ravals s'engalanaren amb motiu d'aquest fet tan assenyalat: a la rambla de Santa Clara, la senyora Raimunda Moret, vídua, va fer construir a costa seva dos arcs, guarnits amb teles blanques i fullatges verds, i la representació d'un paisatge amb boscos, muntanyes i plantes. En un dels arcs es veia el patriarca Jacob dormint, estirat sobre l'herba i vora el qual hi havia una escala per la qual els àngels pujaven i baixaven. L'escala arribava fins a un estol de núvols que s'obrien a la figura de Déu Pare, tot segons el llibre del Gènesi. Sota l'altre arc es veia una altra vegada Jacob santificant el lloc de la visió, vessant oli damunt l'altar que ell mateix havia aixecat. Davant dels dos arcs es formà un jardí amb herba, plantes i flors variades, al centre del qual es construï una font d'aigua cristal·lina. Però la vídua Moret va voler augmentar encara més la decoració aixecant una piràmide figurada de pedra blanca, damunt la qual hi havia una estàtua que representava el bisbe Veyan, amb els braços aixecats en acte de donar gràcies a Déu.

Al carrer dels Sants Màrtirs la relació explica que Jacint Mas, conegut vulgarment amb el sobrenom de Marsal, «*que había sido el arquitecto principal de la obra*»,¹⁴ va col·locar davant de casa seva un altar de perspectiva d'ordre

14. El mestre d'obres que havia dirigit la construcció de la nova catedral era Jacint Sala, si bé també hi havia participat un mestre d'obres que es deia Josep Mas. És per això que pensem que el cronista confon el nom dels dos artífexs. D'altra banda, també hem de tenir en compte que, presumiblement, l'autor del projecte arquitectònic havia estat Josep Morató i Codina, membre de la nissaga dels Morató de mestres

dòric, pintat per ell mateix, adornat amb domassos carmesins. El centre de l'altar l'ocupaven els sants Llucià i Marcia i al damunt hi havia el plànol de la catedral i la seva façana amb els emblemes de sant Pere, tot il·luminat de cera. Sembla que volia acompanyar aquesta presentació amb músics, però que no n'havia trobat per cap dels tres dies, per la qual cosa acompanyà aquest altar i il·luminació amb orquestra el dia 18.

De tota manera, la decoració realitzada per algun esdeveniment festiu de caràcter religiós, bé pot comparar-se amb la que es preparava per a esdeveniments més de caràcter polític, com seria una visita o una proclamació reial. És per això que si observem les descripcions que es fan de les decoracions en carrers i places per les proclamacions de Lluís I¹⁵ i Carles III a Vic¹⁶ veurem que són perfectament comparables amb les realitzades amb motiu de la beatificació de sant Miquel dels Sants o les benediccions de l'església de l'hospital de la Santa Creu i de la catedral. Així mateix, la detallada descripció que es fa de la decoració dels carrers i places també amb motiu de la proclamació de Carles IV, permet concloure que la intencionalitat i les formes són pràcticament les mateixes, amb escasses variants.¹⁷

Sí que en el cas de proclamacions de nous monarques veiem que es dona més protagonisme als gremis i corporacions, que són els especialment designats per dur a terme les decoracions —per a les quals l'Ajuntament havia establert tres premis, més un premi adreçat als particulars que adornessin millor casa seva. Així doncs, per la proclamació de Lluís I, la casa de don Liberato Lamo de Espinosa destacà especialment per la seva decoració amb dos ordres de penjants de ras que s'elevaven fins a cinquanta pams d'alçada, amb el retrat del rei a la façana, però encara devia excel·lir més la decoració de la Casa de la Ciutat o Ajuntament, també amb nombrosos penjants i tafetans i pins que rodejaven tot el perímetre de l'edifici, amb el retrat del rei també presidint el balcó que mira a la Plaça.

Per tal de fer la solemne proclamació amb l'aixecament del penó reial, es disposaren quatre grans entarimat: un a la plaça Major, l'altre a la plaça de Don Miquel, l'altre a la de Santa Maria i l'últim a la placeta de la Casa de la Ciutat, tots quatre adornats amb tapisseries, cortinatges i domassos. A la mateixa plaça Major s'hi havia previst un altre entarimat per als músics i un altre per a la noblesa. Com hem dit anteriorment, els gremis eren els encarregats de materialitzar les decoracions dels diferents indrets, combinant arquitectures efímeres amb ornaments

de cases i escultors, establerta a Vic ja des de començaments del segle XVII. Sabem també que el pare de Josep Morató i Codina, Josep Morató i Sellés, era conegut també amb el sobrenom de «Marsal», sobrenom que hauria pogut passar fàcilment al seu fill. Això corrobora encara més la confusió (no sabem cap a quin sentit) del cronista.

15. BC: Fullets Bonsoms (962). *Festivas demonstraciones y lucidos obsequios con que se esmeró la ciudad de Vique en la proclamacion del rey ... D. Luis Primero ... y levantamiento de pendon en su real nombre, hecho à veinte de março de mil setecientos veinte y quatro*. Barcelona: Imprenta de Juan Veguer..., [1724?].

16. BC: Fullets Bonsoms (11330). *Relación de las festivas demonstraciones, con que la ciudad de Vique en los dias 4, 5, y 6 de noviembre 1759, celebró la proclamación del Rey nuestro Señor D. Carlos III*. Vic: Pedro Morera, [1759?].

17. BC: Fullets Bonsoms (11936). *Relacion de las festivas demonstraciones y obsequios con que la ciudad de Vich manifestó en los dias 22, 23 y 24 de febrero de 1789 solemnizó la Real Proclamación del Rey Nuestro Señor Carlos IV*. Vic: Joseph Tolosa [1789 o post.].

vegetals i fins i tot pirotècnics, com seria el cas del que ideà davant de la casa del corregidor el gremi de mestres d'obres, fusters i guanteres:

«(...) donde luego se divisaba Marte Zañudo vestido de Jardinero, que en breve espacio formó jardín, matizado de variedad de flores, de cuyo centro salía un surtidor en cristalinas aguas para formar corona de perlas al retrato del Rey, que estaba con majestad bajo un dosel de damasco azul, con un pendiente de seda amarilla, divisándose a los pies un generoso coronado león, ricamente dorado, que ofrecía su corona en el Trono. Todo el colateral adorno de esta idea era rica, vistosa colgadura que se ladeaba dos correspondientes torres coronadas de gallardetes y estandartes, ofreciendo a la vista grandes aparentes artillerías, de cuyas almenas despedía Marte furiosos repetidos estruendos de unas invenciones de fuego. En lo más alto estaba escrito con hermosas letras viva Luis Primero.»¹⁸

De fet, si comparéssim les «invencions» o artefactes que conformaven la decoració de la ciutat tant per a la proclamació de Lluís I com per a la de Carles III o Carles IV, veuríem que són força semblants. A més, hi havia algunes architectures efímeres, així com les fustes dels entarimatats, que podien guardar-se als magatzems municipals per a d'altres ocasions. D'altra banda, la resta de decoracions efímeres podien subhastar-se, des de la fusta, els quadres o les escultures i altres decoracions, amb la condició que el comprador s'havia d'encarregar de desmuntar-ho. D'altres també podien ser guardades pels mateixos gremis.

Un cas més excepcional, però, el constitueix la visita que l'arxiduc Carles (o Carles III) va fer a Vic l'any 1710, en un moment favorable en el decurs de la guerra i després de tres dies d'haver desembarcat a Mataró. En aquest cas no es tracta d'una celebració commemorativa sense la presència de l'homenatjat —com és el cas de les proclamacions reials—, sinó que es compta amb la presència física del monarca, cosa que implica unes provisions especials, com la d'improvisar un «palau reial» per tal d'acollir-lo a ell i al seu seguici. És per això que es constitueix una junta per tal d'organitzar i compondre el parament de la que serà durant tres dies la «Casa Reial». La relació assenyala que la junta va discórrer sobre quin seria el lloc més indicat, i aparegué el Palau Episcopal com a possible ubicació, però finalment es considerà la plaça del Mercadal com l'indret més solemne i apropiat per acollir Carles d'Àustria. S'escolliren, doncs, la casa del General i la de Josep Mascaró, dues cases juntes i que es comunicarien amb un portal fet *ex profeso*.

Però no només fou la disposició d'un casal per acollir al reial hoste, sinó la disposició de repassar teulades i empedrar carrers, traient un gran promontori de terra davant del convent de Santa Clara de monges dominiques, on es formà una plaça capaç perquè s'hi celebressin els mercats mentre durés la visita de l'arxiduc, ja que la plaça del Mercadal havia de quedar desembarassada per tal de rebre el rei i celebrar-hi les lluminàries i els actes previnguts.

18. BC: Fullets Bonsoms (1962). *Festivas demonstraciones y lucidos obsequios con que se esmeró la ciudad de Vique en la proclamacion del rey...*

Les processons com a aparador

La processó va constituir a l'època del barroc un element fonamental dins el context de la festa religiosa, constituint un dels elements més importants de la presència religiosa a la festa, al mateix temps que un dels espectacles que generava més expectació, atesa l'oportunitat de contemplar la llarga desfilada de personatges ricament vestits, dignitats civils i eclesiàstiques, tabernacles fastuosos, seguici popular... Tot plegat seguint un ordre perfectament establert i que solia variar molt poc.

En el cas que ens ocupa, són les efemèrides de caràcter religiós —la benedicció de nous temples o les beatificacions— les que donen més importància a les processons o si més no les que despleguen una major sumptuositat, amb tabernacles i creus per part dels ordes dels diferents i nombrosos convents de la ciutat. En canvi, les processons realitzades amb motiu de la proclamació d'un nou monarca estaven centrades pel penó reial, seguit del corregidor i la corporació municipal, però sense que les relacions o llibrets de festes donin més detalls de les processons en si. És per això que ens centrarem en les processons de caràcter més religiós, sempre dins el marc de les celebracions extraordinàries i no pas de les processons anyals com podien ser les de la festa del Corpus Christi.

Així doncs, si bé amb motiu de la benedicció de l'església de l'Hospital de la Santa Creu es realitzà una processó igualment sumptuosa i amb la participació de totes les institucions religioses de la ciutat, ens centrarem en la de la beatificació de Miquel dels Sants i en la de la benedicció de la catedral nova.

D'aquesta manera, per a les festes de beatificació del sant local Miquel Argemir dels Sants, una de les processons més lluïdes fou la del dia 7 d'octubre, que estava encapçalada per un campanar que amb el seu repic cridava l'atenció de la gent. El seguien dos parells de gegants que havien estrenat vestimenta expressament per aquestes festes i venien després la mulassa, el bou i altres elements del bestiar també abillats per a l'ocasió. Els seguien els membres dels gremis i confraries, amb les seves banderes i penons respectius, i després anava l'àliga, duent un colom al bec. Després del desplegament d'aquest seguici popular venien les creus de les comunitats religioses i de la catedral, que tornaven a repetir el mateix ordre però portant llavors un pas o tabernacle representatiu de la vida del beat Miquel dels Sants, acompanyats tots d'un seguici de devots amb atxes.

Els carmelitans duïen un pas que representava el naixement del beat; els trinitaris duïen el que representava quan el beat Miquel es precipità damunt l'esbarzer (introduint en aquest pas un cep o una vinya amb raïms autèntics, atesa la correspondència de l'època amb la de la verema); els caputxins portaven el pas que representava quan el beat Miquel s'encaminava al Montseny en presència de tres àngels. Els mercedaris calçats representaven la renovació del vot de castedat davant de la capella de la Verge de la Guia i els carmelitans calçats, el moment de l'èxtasi del beat; finalment, els dominics representaven el moment en el qual Jesucrist canvia el seu cor amb el del beat Miquel, voltat d'àngels que duïen instruments utilitzats pel beat per fer penitència.

Al darrere hi anava una «quadrilla de música» i després una representació molt nombrosa del clergat (capítol catedralici, preveres del bisbat presents a la ciutat,

la capella de música i altres forasters i dignitats). Venia després la imatge de beat Miquel dels Sants damunt d'un basament de plata i sota un pal·li amb galons d'or, dut pel síndic personer i cinc regidors. Darrere hi anaven tres canonges amb pluvial i dalmàtiques i tancava el seguici la resta de la corporació municipal.

El dia 15 de setembre de 1803 fou el de la consagració de la catedral nova i a dos quarts de sis del matí començaren els actes a l'església de la Residència, des d'on sortí la processó cap a la Catedral, on s'hi incorporà el bisbe Veyan amb tots els membres de l'Ajuntament. Començà llavors la cerimònia de dedicació del nou temple per un espai de quatre hores, finalitzada la qual es cantà missa amb tota solemnitat, celebrada per l'ardiaca major. A la tarda, tot i que es retardà una mica a causa de la pluja, tingué lloc una altra processó, que es dirigí de la catedral fins a l'església de Sant Domènec —que havia fet les funcions d'interina mentre havien durat les obres— amb l'objectiu de recollir les relíquies que s'hi havien dipositat temporalment.¹⁹

L'ordre de la processó era el següent: primer els gremis i confraries amb els seus penons i ciris, seguits per representants tant de la noblesa com del poble amb atxes; després les comunitats de regulars, seguides pel clergat secular. Al mig de la processó hi anaven les relíquies, dutes per quatre sacerdots: el peu de santa Escolàstica, l'urna de plata amb el cos de sant Just —fill de la ciutat—, l'urna de fusta coberta amb vellut carmesí amb franges daurades que contenia el cos de sant Bernat Calbó —que després es col·locà en la seva sumptuosa urna de plata— i, finalment, sota pal·li —portat per membres de l'Ajuntament—, el *Lignum Crucis*, que era la relíquia més preuada. Tancaven la processó l'ardiaca major i el governador D. Francisco Borràs de Llúria, capità de les Reials Guàrdies Espanyoles i brigadier dels Reales Ejércitos de S. M., com a representant de l'autoritat de la monarquia borbònica. L'itinerari previst per fer la processó era aquest: la Rambla, la porta de Malloles, carrers del Pont i de la Riera, plaça Major, carrer Serrallers, plaça de les Garses i Paradís, carrer Cardona, plaça de D. Miquel, baixada de l'Eraime i plaça de Santa Maria, arribant a la catedral, però a causa de la pluja es va haver de modificar des de la plaça Major, passant pels porxos de l'Ajuntament, carrers de Sant Hipòlit i de la Ramada, fins a arribar al temple, on finalment es col·locaren les relíquies i s'entonà el *Te Deum*.

La processó en sentit invers, és a dir, de la catedral a la nova església de l'Hospital, començà a les quatre de la tarda, encapçalada pels gegants i el bestiari, els mateixos que acostumaven a encapçalar també les processons de Corpus. Seguien les confraries amb els seus respectius estendards i les creus de la catedral i de totes les comunitats de religiosos, singularment adornades.

La creu dels carmelitans descalços anava recoberta de variades i formoses flors artificials i la dels trinitaris descalços —que fou la que obtingué el premi que s'havia anunciat anteriorment per a la creu més formosament guarnida— estava feta de pedreria i del centre en sortien uns rajos brillants i perles fines, alhora que també estava adornada amb mirallets i «flors de Nàpols». La creu que seguia era la dels caputxins, adornada amb nombrosos mirallets que sobresortien del blanc plomatge amb el qual també s'havia cobert la creu. Els quatre angles eren rema-

tats per conquilles i la creu era duta per un nen vestit d'àngel. Els mercedaris ornamentaren la creu de plata amb variades flors artificials i els carmelitans calçats guarniren la seva creu, que també era de plata, amb arcs entreteixits de vistoses flors de cola i plomes blanques, de forma semblant a la creu que guarniren els dominics.

Però entre les creus de les diferents comunitats religioses de la ciutat hi anaven també els seus tabernacles, ornamentats vistosament i sumptuosament. Els carmelitans descalços portaven la imatge de la seva patrona, santa Teresa, vestida amb l'hàbit treballat amb fil d'or i situada en un magnífic tron amb aplicacions de lapislàtzuli i planxes d'or, amb decoració de flors artificials i flors de cola que s'elevaven a ambdós costats des de la peanya de la imatge i formaven una corona imperial al capdamunt. Dos angelets a banda i banda oferien a la santa la borla del doctorat.

Els trinitaris duïen, en un tron treballat amb flors de seda, la imatge de la Verge vestida amb teles riquíssimes i amb l'escapulari de l'orde, cenyint-se una corona de plata i altres joies. La imatge del Nen Jesús també anava vestida de forma luxosa i duïa també un escapulari brodat. A ambdós costats del tron s'aixecaven pilastres fetes de flors artificials, que sostenien una gran corona imperial, entreteixida de flors blanques i amb nombrosos mirallets, flors de seda i altres ornaments.

Els caputxins duïen la imatge de sant Francesc en èxtasi, en un tabernacle que simulava la muntanya de l'Alvèrnia on ocorregué el prodigi. Entre la muntanya i el sant hi havia un artífel fet de miralls, que contribuïa a la sensació que el cos del sant estigués suspès en l'aire. Dels dos costats de la muntanya en sortien dos muntants en forma de cartel·les, que constaven de tres conquilles estriades i guarnides amb flors artificials. Una conquilla més gran servia de cúpula, dosser o corona a sant Francesc.

Els mercedaris portaven la imatge de la Verge de la Mercè amb vestit treballat en tissú de plata, amb escapulari i mantell blau, amb una corona imperial. Del tron en sortien dues pilastres que acabaven formant una cúpula, tot ornamentat amb flors artificials. Duïen aquest tabernacle quatre homes vestits d'esclaus, a manera dels atlants que sovint veiem als sòcols dels grans retaules. Seguits anaven onze nens, tres vestits de cardenals i els altres vuit amb escapularis brodats amb riques joies, il·luminant la imatge amb torxes.

El tabernacle dels carmelitans calçats constava d'un tron que tenia quatre cartel·les a la part inferior, on s'assentaven quatre angelets, i al centre s'hi situava la figura de sant Elies, patriarca de l'orde, amb escapulari brodat amb nombrosíssimes joies —el cronista cita diamants, maragdes i robins— que formaven un dibuix. La corretja del sant també estava feta amb pedreria i perles. Dues pomposes cartel·les s'aixecaven a banda i banda de la imatge del profeta, guarnides amb flors de cola fins a rematar en dues figures d'angelets que sostenien una corona imperial amb una mà, mentre amb l'altra deixaven caure flors. Aquest fou el tabernacle mereixedor del premi que s'havia proposat.

Finalment, el tabernacle dels dominics duïa la imatge de sant Tomàs d'Aquino, ben assentada en una peanya composta de quatre cartel·les amb franges daurades i garlandes de flors artificials. El tron era rematat per un cortinatge de brocat d'or

19. BC: Fullets Bonsoms (3653). *Relación de las festivas demostraciones...*

amb sanefes que formaven una mena de tendal damunt el cap del sant, sostingut per diverses figures d'angelets.

Altres «públics divertiments»

Amb motiu de la proclamació del rei Lluís I, l'any 1724, va tenir lloc «*un ingenioso y divertido bayle*» a la plaça Major amb nombrosa concurrència. Es tractava d'un ball parlat, en el qual es representaven diferents personatges com el rei, una dama i la personificació de les principals ciutats de Catalunya que eren les següents: Barcelona, Tarragona, Girona, Tortosa, Lleida, Manresa, la Seu d'Urgell, Solsona, Mataró, Cervera, Cardona, Berga i la mateixa ciutat de Vic, que era la que obria el ball.²⁰

Per les festes de beatificació de Miquel dels Sants a Vic, l'any 1779, la nit del dia 7 d'octubre sortí la primera de les dues moixigangues que havien preparat i costejat els gremis i col·legis; representava la Farga de Vulcà i l'encapçalaven un comandant i vuit parelles a cavall, dansaires amb arcs de flors i vuit parelles d'operaris portant eines al·lusives a l'art de la ferreria. Més acompanyants amb atxes i portant jeroglífics al·lusius a les virtuts del beat precedien el carro arrossegat per sis mules, cotxers i servents vestits de color blau cel amb guarnicions daurades. El carro presentava tres divisions, amb dos clarins i dos nois amb atxes a la primera, tres operaris a la segona i la farga ardent a la tercera, amb manxa, el sonador i tres homes que treballaven el ferro, harmonitzant els seus cops amb la música que sonava. Arribat el carro a la plaça Major, s'executaren algunes danses i contradanses en un entarimat disposat expressament per això —danses que s'especifica que foren coreografiades pel primer ballarí del Teatre de Barcelona.²¹

La nit del 10 d'octubre sortí l'altra moixiganga, també costejada pels col·legis i gremis, que representava el déu del vent, Èol. L'encapçalava el comandant i vuit parelles a cavall amb dos clarins i seguien a peu moltes parelles que duïen a les mans objectes que es mouen per la força del vent, com aspes de molí, naus, estels, grues o globus. Tot seguit hi anaven els bastoners, els dansaires amb arcs de flors i els que ostentaven els jeroglífics, pintures i inscripcions al·lusives a la vida i a les virtuts del beat. Continuaven els músics vestits de blanc amb gasa de plata sobre folre blau, i amb unes ales afegides a l'esquena. Tancava la comitiva, després d'una colla de portants d'atxes, un gran carro arrossegat per sis mules amb dos cotxers i servents. Estava decorat amb dauradures i rams de flors i fulles i a la punta del carro hi havia una àliga daurada que batia les ales i al darrere hi havia un noi vestit de gasa brillant que precedia la figura, sota un dosser de domàs verd amb galons d'or, del déu Èol, representat com un jove robust que tenia subjectats amb cadenes els vents tempestuosos, representats per «*horrorosos trages*», tot il·luminat amb atxes. Arribaren a la plaça Major, on aquest dia presencià les danses i contradanses el senyor bisbe, assabentat de l'èxit de les anteriors.²²

20. BC: Fullets Bonsoms (962). *Festivas demonstraciones y lucidos obsequios con que se esmeró la ciudad de Vique en la proclamacion del rey...*

21. Arxiu Episcopal de Vic (AEV): Arxiu Capitular. 36/35.

22. BC: Fullets Bonsoms (9621). *Relación de las sumptuosas fiestas que en el dia quatro...*

També trobem altres entreteniments relacionats amb la dansa. En el cas de la beatificació de Miquel dels Sants a Vic, durant els dies en què duraren les festes tingué lloc el tradicional ball de bastons (la relació específica que: «*se nombra así porque no consisten solo en mudanza de los pies, sino que llevando dos palos en las manos, haziendo varios juguetes y batiendolos unos con los otros, han de seguir con su ruido el compàs de la música*»), que anà a càrrec d'una quadrilla de vuit parelles de nens de deu a dotze anys, vestits de color blanc amb diversos llaços i cintes. Arribaren a Vic dues companyies de dansaires procedents de Montblanc, però sembla que les seves representacions no tingueren gaire èxit («*no hicieron cosa que mereciese agrado; se detuvieron solo dos o tres días y se fueron*»).²³

Finalment, també les representacions teatrals tenien cabuda en aquest tipus de festes, de manera que per la proclamació de Carles III almenys foren tres les obres que es representaren a càrrec de la Compañía Cómica Española, de la mateixa ciutat de Vic, juntament amb d'altres còmics de Barcelona. Les obres representades foren *La mayor hazaña de Alexandro el Magno*, *Mudanzas de la fortuna y firmezas del amor* i, la darrera, *Para acrisolar su honor competidor Hijo y Padre*.²⁴

Les curses de braus

Amb motiu de la vinguda de l'arxiduc Carles d'Àustria (o Carles III pels seus partidaris a l'època), l'any 1710 una comissió s'encarregà de tot allò referent a les curses de braus, organització i execució que s'esdevingué de la següent manera:

«Per la festa de toros se serrà la plassa y així que foren los dos tragué de un dels balcones de palacio un entrado de vellut carmesí y una sola cadira de vellut del mateix color guarnida de or per sa magestat (...). En primer lloc aportaren la Àguila devant palacio y havent fet una dansa, retirada aquella se donà principi a la festa dels toros, per los quals se feu un toril ab bigues y posts al capdava de la plaça, y mentres durà la festa mai cessaren de tocar los ministrils i trompetes.»²⁵

Per la benedicció de l'església de l'Hospital de la Santa Creu de Vic, l'últim dia de les celebracions, el 20 de setembre, es destinà a la cursa de braus, que sembla que era un entreteniment dels més reeixits. De fet, sembla que l'origen de les curses de braus a Vic ja es remuntarien (almenys documentalment) al s. XVII, quan ja s'acostumava a organitzar el que aleshores s'anomenaven «correbous», que se celebraven en places provisionals (que es muntaven i es desmuntaven fàcilment) i que es col·locaven a diferents punts de la ciutat depenent de si era una festa de barri o del conjunt de la ciutat. En el cas de l'esmentada benedicció de l'església de la Santa Creu, i un cop arribada la nit, també tingué lloc un altre espectacle relacionat amb la tauromàquia ja que «*un toro revestido de fuego, à cuyo brioso ali-*

23. BC: Fullets Bonsoms (9621). *Relación de las sumptuosas fiestas...*

24. BC: Fullets Bonsoms (11330). *Relación de las festivas demonstraciones, con que la ciudad de Vique en los dias 4, 5, y 6 de noviembre 1759...*

25. GUDIOL, *Dos episodis...*, op. cit.

ento añadiendo la novedad más denuedo, se dexó admirar viva resplandeciente exhalación, que discurriendo con precipitada agitación la vasta capacidad de la valla, la hizo objeto del común alborozo».²⁶

També amb motiu de la proclamació de Carles III es va fer una cursa de braus a la plaça Major «*circuïda de altos tablados, donde se admiró la furia y ligereza de los brutos, y la singular destreza de los toreadores en las repetidas suertes, clavar banderillas y otras muchas habilidades al ronco son de trompetas, que avivava la agitación*». Però també durant la nit tingueren lloc espectacles amb braus als quals se'ls clavaven banderilles amb foc d'artifici «*que añadiendo fuego a otro fuego, eran los toros vivos remedos de los que mató Jasón*».²⁷

Per les festes de beatificació de Miquel dels Sants, l'any 1779, la tarda del 13 d'octubre fou la que es destinà a la cursa de braus, que segons la crònica «*es la diversión más apetejada de los naturales de Vich y de muchas poblaciones vecinas*». Es va fer a la plaça Major, malgrat quedar la font al mig, es va voltar amb tanques i es va disposar un entarimat per al públic fins a l'alçada dels balcons. Al matí es va fer un assaig, que ja va tenir molta concurrència. Malgrat que:

*«el ganado no es en este pais tan feroz como en Andaluzia, Castilla y Navarra, pero con todo fue bueno y mejor de lo que ser podía esperar en lo adelantado de la estación, salieron bueies, vacas y toros i un ternero para juguete de los muchachos, que no obstante la multitud de gente, que a impulsos de la inclinación quedó en la plaza, y los muchos ahijones que les echaban desde la barrera les aturdían, demostraban sus brios, no solo contra una tarasca, especio de Dominguillo, sino embistiendo recio a los que capeaban, que lucieron algunas fuertes; uno quiso ser chulo con poco conocimiento, y lo pagó, pues lo alcanzó la fiera y le derribó de una cornada, quiso levantarse y sufrió segunda, con no pocos vuelos, pero el chulo con el favor de otros libertose de mayor chasco, y aunque manifestó espíritu, cogeava desde luego y se retiró al escondite; esto es decir que la diversión fue entretenida.»*²⁸

Lluminàries o «fer de la nit, dia»

La capacitat que tenien les lluminàries de transformar la negra nit en claror els confereix especial protagonisme en les festes del barroc. Multitud de llums de tot tipus i artificis col·locats no només en els edificis públics —el que esdevenia un cop més una manifestació de poder (del poder, en aquest cas, de transformar la foscor en claror)— o carrers, sinó també en cases particulars, de la mateixa manera que les espelmes, teies o les atxes de cera esdevenien un complement imprescindible de les processons o dels actes litúrgics —es parla de «cera blanca» o fins i tot de cera a la qual s'havia aplicat una substància que la fes semblar blanca.

26. BC: Fullets Bonsoms (9617). *Relación de las sumptuosas fiestas, con que la ciudad...*

27. BC: Fullets Bonsoms (11330). *Relación de las festivas demostraciones, con que la ciudad de Vique en los días 4, 5, y 6 de noviembre 1759...*

28. BC: Fullets Bonsoms (9621). *Relacion de las sumptuosas fiestas que en el dia quatro del mes...*

Pel que fa als focs d'artifici, i malgrat que la pirotècnia començava a perfeccionar-se a començaments del segle XV amb la utilització de coets adornats amb paper d'estany i pintats,²⁹ no fou fins al segle XVI que la pirotècnia es desenvolupà completament, propiciant que el foc fins llavors entès com a element destructor fos un dels elements més vistosos de la festa, capaç de meravellar mitjançant castells de gran fantasia, però també d'atemorir la concurrència amb el soroll eixordador i els monstres ferotges de moviments violents, de manera que l'espectacle —que sovint escenificava també la victòria del bé sobre el mal— també tenia una identificació clara amb el poder i la supremacia, no només espiritual, sinó també política i social.³⁰

Gudiol fa referència a les graeres o graelles en les quals es feia cremar fusta de pi ben resinosa com a sistema d'il·luminació amb motiu de certes solemnitats, com quan la vigília de la festa patronal de Sant Pere s'il·luminava el campanar —fa referència a una notícia de l'any 1485 en què les il·luminacions foren especialment lluides per tal de celebrar la reeixida campanya militar que estava foragitant els sarraïns de la península Ibèrica. Al segle XVII fa referència a la il·luminació en graeres amb motiu de l'exposició de les Quaranta Hores durant la setmana de Passió.³¹

Però les primeres lluminàries que documentem a Vic amb motiu d'aquestes festivitats setcentistes de caràcter extraordinari són les pervingudes per la visita i l'estada de tres dies de l'arxiduc Carles a la ciutat, l'any 1710. La Junta i les persones escollides per cuidar-se de les «alimàries», o lluminàries, feren publicar una crida demanant que tothom s'hi mirés «en fer alimarias com més y millor podrien y sabien per los tres primers dias». Així, segons la relació: «Els tres primers dias se previngué invenció de foch, la qual se tiraba en la cúpula de la Font, havent per això fet un catafal volant sobre de la mateixa font, y per la brevetat del temps y assegurar o desempenyo se feu propi en Barcelona, enviant a cercar oficials pràctics i pèrits per tals empresas». De tota manera, també s'assenyala que «tenia la Ciutat previngudas atxas per los balcones de la Casa Real, las quals no tingueren efecte per no stilarse en la Casa Real fer alimarias».

També fou costum durant la visita de l'arxiduc que cada dia abans de començar les lluminàries les quatre persones que se n'encarregaven es dirigessin a la casa on s'hostatjava per tal de demanar permís i conformitat perquè les lluminàries i els focs d'artifici es poguessin dur a terme. Així, Carles d'Àustria donava el seu consentiment i disposava l'hora a la qual havien de començar, quan ell mateix sortiria al balcó per tal de veure les «invencions» de foc disposades a la Plaça. El senyal per començar a encendre les lluminàries el donava el toc de campana de la Casa

29. CARRERES CALATAYUD, *op. cit.*, p. 105. L'any 1412 el Consell Municipal de València ordenà que ningú deixés pel carrer coets corredors o borratxos, ja que aquests eren els preferits per al consum popular, especialment durant la nit de Sant Dionís. L'any 1469 els Jurats, per tal d'evitar incendis, prohibiren la seva fabricació i venda al carrer del Trench i Porta Nova.

30. La importància dels focs d'artifici, tant a Europa com a Llatinoamèrica, s'evidencia també en la realització de tractats exclusivament dedicats a la pirotècnia, com el del francès Amédée François Frézier, *Traité des feux d'artifice pour l'espectacle...*

31. GUDIOL, J. «Notes d'Arxiu. Les graeres». *Revista del Centre Excursionista de Vic*. Núm. XLII (gener-abril 1922), p. 71-72.

de la Ciutat. La relació explica no tan sols els focs d'artifici que es podien contemplar des del Mercadal, sinó les lluminàries disposades per tota la ciutat, des de la catedral fins als altres temples de les comunitats de religiosos i religioses, «anant a porfia qui més ben disposada alimaria faria, ja en los campanars, fatxadas y portales de las iglesias, com sobre las bóvedas de aquellas; y foren tants los llums així de atxas, llanternas, com altres invencions que sobre succehir esta celebritat molt cerca de la conclusió de la lluna, quant aquella te eclipsada casi tota la nit son resplandor, substituí los artificios de las alimarias, no sols la claredad eclipsada de la lluna, sinó també lo resplandor del mateix sol, convertint-se la nit en dia a impulsos del resplandor que ditas alimarias fecundavan».

Per al dia de la proclamació de Lluís I, l'any 1724, l'Ajuntament vigatà havia acordat «*que para que fuesse el día de la proclamación totalmente de Sol sin ocaso, y continuassen los lucimientos de un general festín, que se hiziessen luego públicas generales luminarias*». Els regidors foren els primers en il·luminar els frontispicis de les seves pròpies residències amb atxes, fanals, flàmules i llanternes on estaven pintades les armes de la ciutat. En el frontis d'una casa entrant al carrer dels Ferrers, a més de moltes atxes, bombes i fanals, hi havia una roda de llum flanquejada per la figura de l'alferes major a cavall portant el Penó Reial, seguit per la comitiva de corregidor, regidor i «Reyes de Armas», tots a cavall. El Palau Episcopal, i els carrers de Sant Hipòlit, la Riera i Nou presentaven esplendoroses il·luminacions, si bé destacava sobretot la de la plaça Major. Un dels aspectes més celebrats d'aquestes lluminàries fou la representació figurada (i mitjançant ombres xineses) d'una cursa de braus, que es qualificà insistentment com «*el recreo más gustoso para la gente del país*». Aquesta es disposà a la part inferior de la plaça Major i la descriuen de la següent manera:

*«Mirábanse en superior planicie toreadores que se movían con luces en las manos, salían por su orde los toros corriendo con intrepidés, pareció por mucho tiempo sangrienta la agitación; mirábase también sobre el blanco caballo el Rey nuestro Señor, vestido de grana guarnecido de oro, seguían sus hermanos los Señores Príncipes sobre caballos muy hermosos moviéndose todos a la vislumbre de la sombra, con que quedó asombrado todo el vulgo de la plassa.»*³²

Per la proclamació de Carles III l'any 1759 també es realitzaren lluïdes lluminàries a la ciutat, i destaquen també les que es disposaren a la plaça Major, que per la descripció que en fa la relació impresa, s'assemblen molt a les ideades per la proclamació de Lluís I —resseguiment dels arcs dels porxos amb llums, fogueres als quatre angles de la Plaça en correspondència amb els quatre que es desprenien de la font, etc. També a la mateixa plaça es disposà un castell de focs d'artifici en forma d'estrella, en el qual s'acabava formant el lema: «*Viva D. CARLOS TERCERO*».

En definitiva, doncs, i malgrat la consideració que a mesura que avançava l'època moderna s'aniria produint un canvi en la concepció política i social de la festa

32. BC: Fullets Bonsoms (1962). *Festivas demonstraciones y lucidos obsequios...*

o de les celebracions públiques —que encara tindrien caràcter massiu però cada cop estarien més regularitzades—,³³ podem afirmar que el caràcter vital i lúdic es mantingué, i apareixen com a constants un gust i un anhel per la novetat extravagant i exòtica, per l'artifici —la voluntat de transformació— i la sorpresa. El gust per allò insòlit i l'artifici en la festa era vist com una mostra del poder de l'home sobre la natura i, segons Maravall, «*de ese doble juego de dura constricción y de permitida expansión, surge lo que de gesticulante y caprichoso tiene la cultura de la [sociedad barroca]*».³⁴ Tots aquests recursos tenien, però, com a objectiu principal dirigir els ànims dels espectadors cap a una direcció determinada, controlada pels emissors del missatge —els estaments poderosos—, que utilitzaven l'art i l'artifici per induir a conductes que propiciaven la conservació dels seus privilegis i de l'estatu quo de la societat. Així mateix, el poder utilitzava la persuasió de les consciències, mitjançant l'interès per apropar-se als espais del poble, al carrer, a la plaça, de manera que l'ostentació de poder es produïa en aquests llocs, amb un afany de presumpta integració de la vida civil, religiosa i popular, que produís, ni que fos per una estona, la «il·lusió» que la massa participava de la fastuositat de la qual no disposava en la seva sovint precària vida de cada dia.

33. Al llarg de l'època moderna es produeix un procés d'institucionalització de la festa a nivell europeu, relacionat amb l'enfortiment dels estats i la seva voluntat uniformitzadora.

34. MARAVALL, J. A. «Novedad, invención, artificio (Papel social del teatro y las fiestas)». A: *La cultura del Barroco*. Barcelona: Ariel, 1975, p. 449-493.